

LES «ORDINACIONS» DE LA VILA DE SANT LLORENÇ DE MORUNYS

per MANUEL RIU

Fa anys, més de vint, tinguérem la sort de trobar a l'Arxiu de l'antiga Baronia d'Encies —que conserva la família Rovira de Sant Llorenç de Morunys, descendent de la dita casa baronal, encara avui coneguda amb el nom de *Cal Baró*—, una còpia manuscrita, signada l'any 1713, del text de les *Ordinacions* per les quals es regí la vila de Sant Llorenç quan formava part del ducat de Cardona i pertanyia a la senyoria dels Folch.

Aquesta còpia figura en un quadernet de paper de 21 pàgines que resta enquadernat al volum VIII de documents. Els textos aplegats en aquest volum fan referència tots a la vila; ben pocs, però, tenen l'interès que ofereix el que transcrivim. Hem tardat a donar-lo a l'estampa amb l'esperança de trobar-ne algun exemplar anterior. Però, després de les recerques fetes als arxius de Sant Llorenç, considerem difícil que s'hagi conservat enlloc cap altra còpia de les *Ordinacions*.

No podia sorgir ocasió millor per donar-la a conèixer als erudits que aquest homenatge a Pau Vila, car precisament el nostre geògraf fou un dels primers en estudiar la vila de Sant Llorenç i la seva indústria tradicional del *drap piteu*, en un article memorable aparegut el 1937 al «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya» amb el títol *Antiga vila industrial de muntanya: Sant Llorenç de Morunys* (1).

D'aquestes *Ordinacions* hom pot extreure'n dades importants per a la geografia històrica de Catalunya. No és pas l'única font d'aquest tipus, ni tan sols la primera en ésser publicada. Recordem, per exemple, que han vist la llum el *Llibre de la Mostaçateria* de la vila d'Igualada (2), i el *Llibre del Mostasaf* de Cardona (3). Aquest darrer principalment, si bé no tan ben transcrit ni editat com el primer, ofereix molta matèria per a un estudi comparatiu amb

(1) VILA, PAU: *Antiga vila industrial de muntanya: Sant Llorenç de Morunys*. «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya» (Barcelona), XLVII, núm. 500 (1937), pàgs. 6-9.

(2) *Llibre de la mostaçateria. Ordinacions de la vila d'Igualada. Segles XIV-XV*. Edició a cura d'En GABRIEL CASTELLÀ, próleg de JOAN MERCADER. Centre d'Estudis Comarcals. Igualada, 1954. XII+83 pàgs.

(3) SERRA VILARÓ, JOAN: *Història de Cardona*. Llibre II, 1.ª part: *La vila, el veïnat i els Castells*. Sugrañes Hnos. edits. Tarragona, 1968. 247 pàgs. El text del llibre a les pàgs. 127-155.

les nostres *Ordinacions*, car pertanyien ambdós textos al mateix senyoriu. El nostre, però, ens sembla més antic que l'un i l'altre.

Les *Ordinacions* de Sant Llorenç, tal com ens han pervingut, consten de 142 capítols. Els capítols 1 al 117 i el 119 (la numeració és nostra) els creiem anteriors al segle XVI. El copista de 1713 degué deixar-se el 119, que havia d'anar transcrit a continuació del 117, i el copià després. El 118 és el primer datat, el 25 de juliol del 1515 i, conjuntament amb els capítols 120 a 123, degué ésser afegit tot d'una vegada. Els capítols 124 i 125 seguirien poc després, segons revela la diferent forma d'atorgació o ordenació. Altres tres (126 a 128) vindrien a no tardar. El 129 data del 23 de desembre del 1549 i en ell se'ns certifica l'antiguitat del primer grup de capítols, car es diu que no es desitja perjudicar en res «los capítols antiguament fets per los nostres antepassats de la vila», que es refereixen a mesures, quan es tracta de substituir les mesures quadrades per mesures rodones. No sembla fora de lloc de pensar que si la vila fou creada en finir el segle XIII (4), el primer grup de capítols —el primer centenar— data del segle XIV (5).

El capítol 130 és del 24 de novembre del 1553 i el proper datat és ja el 136, ordenat el 30 de juny de l'any 1664, més d'un segle després. El susdit 136 forma un conjunt amb els quatre que el segueixen, i el 141 data del 31 de maig del 1677. Per últim, el que hem numerat amb el 142 és anterior al 136, car data del 5 d'agost del 1653, i hauria d'anar a continuació del 135. Per tractar-se d'una crida inclosa en paper solt, hem cregut més convenient de deixar-lo al final.

Un privilegi del dia 2 d'agost de l'any 1539 fa constar que el duc de Cardona aprova les *Ordinacions de les Mostassafaries* (6) en la dita data. Aquesta, no obstant, revela un estadi ja evolucionat de la formació de dites *Ordinacions* i deuria afectar els 128 títols primers.

Si volem analitzar breument per temes aquestes ordinacions, veurem que els primers 22 capítols es refereixen a la carnisseria i als tipus de carn que s'hi hauria de vendre: moltó, bou, vaca, crestó, ovella, cabrit, anyell i anyella. Les multes imposades al carnisser per les infraccions possibles oscil·len entre un i trenta sous. Però si algú s'atrevis a entrar a la vila carn morta, amb el propòsit de vendre-la sens dubte al marge de la carnisseria i en competència amb ella, la multa (capítol 23) serà de 50 sous, que es partiran el mostassaf i el carnisser.

Els capítols 24 a 27 protegien la propietat privada dels alous, vinyes i horts, ja evitant que persones i animals trepitgessin les terres llaurades, amb penes que oscil·len entre els 5 sous, i els 4 diners, ja castigant els qui robaven fruita o altres coses amb la multa d'un a cinquanta sous, segons ho fessin a ple dia o en la nit. Si el bestiar gros o menut entrava en les terres d'altres propietaris

(4) FONT Y RIUS, J. M.^a: *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. I. Textos. CSIC. Madrid-Barcelona, 1969. Vol. I, pàgs. 535-539, i vol. II, pàgs. 657-659.

(5) Aquesta és també la data de les més antigues ordinacions d'Igualada i de les de Mallorca. Algunes d'aquestes darreres porten data del 1320 i anys successius, com pot veure's a l'estudi d'ANTONI PONS: *Libre del Mostassaf de Mallorca*. CSIC. Escuela de Estudios Medievales, XI. Mallorca, 1949. LIX+385 pàgs. En canvi el *Llibre del Mustaçaf* de Vic, que es conserva a l'Arxiu de la Cúria Fumada, resta datat entre 1421 i 1440. Vegi's GARCIA, A.: *El «Llibre del Mustaçaf» de Vich*. «Ausa», vol. II, núm. 11 (1955), pàgs. 18-24.

(6) A.B.A. (= Arxiu de la Baronia d'Ancies), vol. VIII, s. f.

se'n feien responsables els pastor i l'amo del dit bestiar, amb multes de cinc sous a quatre diners segons les circumstàncies i els tipus de bestiar.

A continuació, els capítols 28 a 30 protegien els coloms dels veïns de la vila, els *bucs* o ruscs de mel i els ceps, amb penes de 60 sous per castigar els atemptats contra la producció de la mel, i de 20 sous per als de la vinya, bona senyal de l'apreci en què es tenien ambdós productes.

El capítol 31 sembla fora de lloc, car es refereix als qui portaven blat a moldre als molins (en plural) sense comunicar-ho al pesador de la farina, que eren penats amb deu sous.

A partir del capítol 32 i fins al 34, segueixen les normes protectores dels béns dels veïns de la vila: qui trobi gallina o gall d'altri en el seu hort, vinya o alou, resta facultat per matar dita aviram i portar-la al mostassaf, qui imposarà al seu propietari la multa de sis diners, quantitat equivalent segons sembla, al preu de la dita aviram. Resta castigat severament arrrencar arbres o tallar empelts en vinyes i terres d'altres veïns, amb pena de 50 sous. I es repeteix (capítol 34) la prohibició del capítol 24, doblant-hi la pena d'un a dos sous, per a qui entri de nit o de dia a l'hort d'un altre sense l'oportú permís.

Tallar llenya a les deveses o emportar-se la llenya que hi hagi tallada, es castiga als capítols 35 i 36 amb penes de deu a cinc sous la càrrega, o d'un sou si qui la porta ho fa a peu, amb un feix al cap. Qualsevol que sigui trobat a les deveses amb ànim de fer feixos o tallar rames o branques, haurà de pagar un sou. La protecció del bosc és evident.

El capítol 37 ens parla del costum de deixar anar els porcs per la vila sense vigilància, costum que perdura fins al segle XIX (causa de la reixa que protegia el claustre, col·locada al terra de la porta d'entrada, per a evitar el pas dels porcs a l'església); indirectament aquest capítol explica també que als referents a la carnisseria no s'alludeixi la carn de porc, car els porcs es criaven a les cases per al consum de l'any. Un vell adagi de piteus recorda que les alegries de l'home són tres: quan es casa, quan mata el porc i quan la dona se li mor. La darrera anotació de la còpia (cria, cap. 142), com veurem, torna a fer referència als porcs en llibertat per la vila i el seu terme.

Els capítols 38 i 39 castiguen el llençar escombraries i aigües residuals pels carrers i pels voltants de la vila, amb multa d'un sou.

El capítol següent (cap. 40) prohibeix la venda de cereals (especifica: forment, ordi i sègol, després hom parla també de civada) sense la supervisió dels cònsols de la vila. Els capítols 41 i 42 veden la talla de llenya als Bastets, les Roques i la clotada de Vilamala, i prohibeixen als visitants emportar-se'n la llenya tallada pels forners, a la vegada que tampoc aquests darrers queden autoritzats a carretejar la llenya que trobin tallada per aquells.

El 43 recorda al jornalier que no pot passar per les vinyes o alous d'altres persones, quan vagi a treballar per algú que no hi tingui dret de pas. I el següent guarda la netedat de l'aigua del rec de la vila, evitant amb multes de 5 sous a 4 diners que el bestiar gros i menut s'apropi a menys de cinc passes de la dita aigua. S'exceptua, però, els dies de tragar garbes o de batre.

Els capítols 45 a 50 fan referència al pa i als forners o forneres, per tal que sigui ben cuit i tingui el pes ordenat; cap habitant de la vila podrà pastar ni per a ell ni per als altres, ni vendre pà excepte el flequer o flequera. Però aquest no podrà comprar la farina que es porti a vendre a la plaça, fins que

hagin passat unes hores, que s'estimen suficients com a dret preferent dels dits habitants.

Les mesures justes per a la venda de vi i de l'oli i les condicions de la dita venda, ocupen els capítols 51 a 55. D'ells sembla que es pot deduir clarament l'existència d'una producció local d'oli (cap. 52), i el pagament d'un dret d'entrada d'oli foraster: una lliura d'oli per càrrega (cap. 53), que seguiria en vigor encara en el segle XVI (cap. 131). Es prohibeix la venda de vins barrejats, i s'ordena que qui vengui vi hagi de demanar permís al mostassaf per tal de treure el segell de la *bóta* o *vaixell* i de posar-li, a fi de garantir-ne la qualitat. En aquest cas (capítol 54), el mostassaf cobrarà per la feina 6 diners. El venedor foraster que entri vi a la vila per tal de vendre'l al detall, haurà de pagar mig quarter per càrrega, i li caldrà utilitzar les mesures que li facilitarà el mostassaf (capítol 55).

També es refereixen a pesos i mesures d'altres tipus els capítols 56 a 59, ja fossin mesures de cereals o llegums, com la *smina* i la *panyera* (capítol 56), ja les balances de botiguer (capítol 57), ja les *canes* i *mitges canes* o *alnes* de ferro emprades per a medir el drap piteu (capítols 58 i 59) de llana i el drap de lli. Del text d'aquests capítols es dedueix el costum de tenir al pilar de la Plaça —el pilar de pedra de la plaça vella—, exposades, les balances, cana i mitja cana (7) emprades a la vila, per tal que fos fàcil la confrontació en cas de litigi. Fins a començ d'aquest segle fou habitual a la vila que els venedors ambulants, procedents algunes vegades de la rodalia, venguessin llurs productes a la Plaça, vora el dit pilar.

A continuació d'aquests capítols aHudits que garantien la justesa dels pesos i mesures, el capítol 60 tenia per objecte procurar que la qualitat de certs productes, especialment espècies i fruites, no sofrís adulteracions. Hom hi esmenta el safrà, el pebre i el ginebre, d'ús en la cuina local.

Els capítols 61 a 64 es refereixen a l'observància del precepte d'abstenció de treballs els diumenges, les festes anyals i les festes de la Verge Maria, prohibint: el transport de llenya o fusta, collir o fer collir hortalisses per a la cuina, fer moldre els molins fariners o moure els enfortidors de drap, i organitzar subhastes a menys que fossin dels béns d'algun difunt.

Segueixen una sèrie de capítols (65 a 70) que tenien per objecte veïllar per la netedat de la vila, castigant: tenir femers a les cases, escombraries davant les taules o tendes, llançar aigües residuals per finestres o terrats (8), fins que hagin tocat les nou del vespre i encara sols per davant de la porta d'entrada de la casa; buidar als carrers o la plaça les cendres de la bugada, altres escombraries, eines o aparells inservibles o restes de menjar; tenir pilots de pedres i terra al carrer, mentre no es facin obres en la casa; rentar ventres, draps, talladors o escudelles a la font de l'interior de la vila ni a la de la Canal, ni al rec fins al desaiguador d'aquest; ni llançar pels carrers muls, ases, gossos

(7) Creiem que l'alna era equivalent a mitja cana (4 pams). Al Museu del Patronat Vall de Lord, es poden veure uns quants exemplars, de ferro, amb les graelles gravades; eren mesures plegables, per tal de poder-les portar els mercaders amb facilitat.

També sembla que la *panyera* equivalia a Sant Llorenç a mitja *esmina* com en altres bandes, car la multa consignada al capítol 56 per deficiència d'una i altra mesura és respectivament de 10 i 20 sous.

(8) Nom que sembla indicar l'existència de les galeries altes o *perxes*, al pis més alt, amb barana de fusta com fins avui.

o gallines ni altres animals morts. Les penes que s'imposen oscil·len entre un i deu sous, essent les més crescudes per als qui embrutin l'aigua de les fonts i del rec.

El blat que resta exposat al mercat per a vendre, és protegit pels capítols 71 i 72, car resta permès fins i tot a l'amo del blat o al mostassaf matar les gallines que corrien pel dit mercat, com hom veurà permès de matar més tard les que entrin a l'església. El preu de sis diners amb el qual es valoren les gallines, deuria ésser el normal a l'època en què es redactà el capítol 71.

Al blat i les seves mesures es refereixen els capítols 73 a 77, que ens parden de mesures defectuoses; de la *punyera*, *mitja punyera*, i *smina* (mesures habituals de cereals i llegums), del sistema de mesures de blat a «mesures rases» passant un bastó arrodonit per la superfície de les mesures quadrades de fusta un cop eren plenes de blat (cap. 74); de la prohibició de comprar blat per estranys, de barrejar blats diferents, de fer tractes pels camins o dintre de la vila fora de la plaça o lloc de mercat; l'extensió d'aquesta prohibició es considerava feta als vins i olis.

També les altres mercaderies que entrin a la vila hauran d'ésser venudes al mercat o Plaça de la mateixa (cap. 78). A les vendes i tractes fan referència els capítols que segueixen, ja prohibint escamotejar o triar la fruita (capítol 79), ja tractant d'evitar que els forners o forneres exigeixin algun servei dels qui hagin de pastar al forn de la vila.

Dels costums del forn i del coure el pa ens parlen els capítols 80 a 85, que ens mostren els problemes dels forners i forneres, i de la respectiva clientela femenina (cap. 81), prescrivint la necessitat d'escombrar el forn cada dia i de coure el pa «bé i suficientment» (cap. 82), facultant per a poder-hi portar a coure *panades*, *cassoles*, *greixeres* i *flaons* sense pagar per aquest servei (capítol 83); prohibint captar al forn a menys que no sigui als pobres vergonyants, a la parròquia o per les ànimes del purgatori (cap. 84), i encabir més dones per a pastar, del nombre de taulells disponibles (cap. 85).

La prohibició a la vila dels jocs de daus, taules i naips, en dies de festa, resta supeditada a la celebració de les misses (cap. 86), i al permís del batlle (cap. 87). Hom entreveu que hi havia una tafureria autoritzada, i que es jugaven diners als daus, a la gresca i a les taules (caps. 87 i 88). Un altre capítol ens parla de jugar perdius, truites i conills, fixant la taxa màxima de 6 i 5 diners (cap. 111).

Aquests jocs i la caça amb gossos, fures, astors i altres ocells, o amb bal·lesta, deurién ésser distraccions habituals per a la gent de la vila, car la prohibició de cacera resta limitada a les hortes, vinyes i camps de conreu quan no s'hagi obtingut permís de l'amo corresponent (cap. 89).

A partir d'aquí s'inicia una sèrie de capítols que fan referència a les vendes i els oficis. A les argücies dels corredors i a la pràctica de subhastar els béns de difunts, es refereixen els dos capítols següents (caps. 90 i 91). El mostassaf és l'únic autoritzat a fer vendre qualsevol dia, inclòs el diumenge, les penyores (cap. 92). L'hostaler no restava autoritzat a vendre civada al preu del mercat, però podia fer-ho guanyant divuit diners per sester (cap. 94).

Els cerers restaven obligats a emprar blens que tinguessin una tercera part de cotó (cap. 93). Els forasters i vilatans que es lloguessin com a bracers o «aventurers» devien complir la paraula donada a qui els havia llogats (capítol 95), i no podien deixar-lo per un altre encara que el contracte fos verbal;

al barber-sagnador se li prohibia treure la sang fora de la botiga, i als hostalers, vendre pa i vi als hostes (caps. 96 i 97).

Restava prohibit obrir els obradors els diumenges i festes principals (capítol 98) i posar al carrer, fora les portes, robes per a vendre, fins després de la Missa Major (cap. 99); ni tan sols el menestral o el ferrer podien obrir en diumenge (cap. 100). Qui portés vitualles a la vila, havia de fer-ho de manera palesa (cap. 101), i li caldria repartir-les de forma que en pogués comprar tothom qui ho desitgés (cap. 102). Si es tractava de vi o bé d'oli, calia que es vengués de qualitat igual o millor que la mostra, i les adulteracions eren castigades amb pèrdua de la mercaderia (cap. 103).

Segueixen després, del 104 al 109, una sèrie de capítols curiosos que ja no tenen clara il·lació entre ells i que per les rectificacions que suposen d'altres ordinacions, no deuriem formar part del grup originari: el sastre no podia demanar fil als seus clients, ni diners a la bestreta per a comprar-ne (capítol 104); ningú no podria jugar a cap joc després del toc de completes, a excepció dels dies del Nadal (cap. 105); qui arrenqués una terma deuria pagar la multa més crescuda: 60 sous, i restar a mercè del senyor (cap. 106); els ous calia vendre'ls de dos en dos (cap. 107); la llenya que es tallés als emprius hauria de portar-se a coll, a feixos o al braç, però no a càrregues (capítol 108), amb la qual cosa es veia alleugerida la prohibició que contenien els capítols 35 i 36; l'estranger que s'hagués llogat a la vila, per a treballar, no podia fer pastar pel seu compte (cap. 109).

Deixar entrar el bestiar gros i menut al Prat del Monegal —prat del monestir— era castigat, excepte els dies de batre i de portar-hi les garbes (capítol 110), com ho era també deixar entrar aviram a l'església, al cementiri o als horts.

La propietat comuna i la privada eren ara sàviament protegides pels tres jurats elegits per a guardar el terme, pels cònsols de la vila o pel mostassaf, i obligats a prestar jurament pel batlle (cap. 114). Aquests jurats havien de vigilar, i denunciar les infraccions observades al batlle i al mostassaf. Els caldria mirar, per exemple, que en el sector septentrional de la vila, ningú no guardés l'aigua en basses per a regar els horts (cap. 113), o que ningú no entrés a les vinyes per apropiat-se els raïms, o als camps a collir fruites o naps, o a les hortes cercant cols, espinaques, o qualssevol fruita i hortalisses (capítol 115). Restava prohibit als particulars posar preu als blats que volguessin vendre (cap. 117) car això s'estimava tasca reservada als cònsols de la vila o al mostassaf, i a més als qui anessin a vendre'n al mercat se'ls prohibia comprar-ne fins després de tres hores que haguessin estat els cereals exposats al mateix mercat (cap. 119). És evident que la norma, con altres d'anteriors, intentava evitar l'acaparament i l'especulació.

Des del capítol 118 fins al 123, exceptuant el 119 de què hem parlat, s'inclouen cinc capítols referents a regar els horts, datats el 1515. En ells es veu que el Vall fred, o fossat de la muralla, restava encara ple d'aigua en aquella data i que ningú podia treure'n després del toc d'oració, al capvespre, fins que el dia clarejava de nou.

Al segle XVI pertanyen també els dotze capítols afegits a continuació, referents a la necessitat de tenir tancades les gallines (cap. 124) per tal d'evitar que correguessin pels carrers o entressin dins l'església (cap. 125); a la bona qualitat del vi de la taverna (caps. 126 i 127), a la prohibició de comprar per-

dius per a revendre (cap. 128); a la substitució de les mesures de cereals quadrades per altres de rodones el 1549 (cap. 129), esmentant els tres tipus: esmines, punyeres i mitges punyeres, de major a menor (9), i la marca de les graelles (de Sant Llorenç) que garantia llur exactitud. Altra innovació dels cònsols i consell de la vila, feta també a mig segle (el 1553), fou la de facultar els habitants de Sant Llorenç per a conrear els terrenys comunals dels Emprius, obligant-los però a treure'n les garbes o fruits dintre dels quinze dies següents de la collita o sega, per tal que hi pogués entrar el bestiar (cap. 130). La reglamentació de l'entrada i venda d'oli (cap. 131) recordant tot allò estipulat al capítol 53, o la reiteració de les prohibicions d'entrar les persones i les bèsties en horts o vinyes, de determinades pastures i de la composició i reglamentació dels ramats (caps. 132 a 135).

Els darrers capítols, del 136 al 141, foren incorporats el segle XVII. En ells es reglamentaven els dies i les hores destinades a regar els horts, distribuïts per sectors (caps. 136 a 140, de l'any 1664), i es fixaven les multes per les destrosses causades als sembrats per les parelles de bous de llaurar (cap. 141), o es reiterava la prohibició de deixar que els porcs anessin lliures per la vila i les hortes, car causaven molts desperfectes (cap. 142).

Aquesta breu presentació de la font que transcrivim no esgota pas el tema. La comparació del text i de les multes amb les edicions d'altres Ordinacions i llibres de mostassaferia, com els esmentats a les notes dues, tres i cinc, de Catalunya i Mallorca, o els del País Valencià (10), ens portaria a fructíferes reflexions. Pocs textos deixen entreveure la vida a la baixa Edat Mitjana amb tanta vivaesa com aquests.

(9) Vegi's la nota 7. La relació seria: 1 sester = 4 esmines = 8 punyeres = 16 mitges punyeres o quarteres. L'esmina equivalia a 2 punyeres, i per això la mitja punyera rebia també el nom de quartera, car era la quarta part de l'esmina, mesura habitual. La reforma del segle XVI sembla afectar la forma de les mesures però no pas la capacitat d'aquestes.

(10) Recordem, especialment, SEVILLANO COLOM, F.: *Valencia urbana medieval a través del «Libre del Mostaçaf»*. C.S.I.C. València, 1957; y Roca TRAYER, F. A.: *El mostaçaf de Castellón*, «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura» (Castelló de la Plana), XXVIII (1952), pàgs. 455-492. *El Llibre del Mostaçaf* de Castelló fou redactat entre el 1312, el 1403 i el 1458, amb afegitons fins al 1466.

TEXT DE LES ORDINACIONS

«Capítols de la vila així de la mustaphaceria, com del ofici de la pareyria, y dels texidors, y de moltes altres ordinacions de la vila de Sant Llorens de Marunys.»

(1) (pàg. 1)

De donar lo dret als compradors de carn

Primo ordenaren los Senyors de Cònsuls, e Pròmens de la Vila de Sant Llorens de Marunys, que tot carnicer de la present vila sie tingut de donar lo dret als compradors, qui compraran, o faran comprar de la Carn; e qui lo contrari farà pague de ban, per quiscuna vegada que serà trobat, cinch sous.

(2)

De pesada manca

Ítem més és estat ordenat que, si en la pesada faltará més avant de malla, pague de ban cinch sous.

(3)

De mesclar crestó ab moltó

Ítem més és estat ordenat que ningun carnicer pugue mesclar crestó ab moltó, ni ovella ab moltó, ni goz tenir algunes carns mesclades, ni fer tornes, si no de la carn que vendrà; en ban de trenta sous per quiscuna vegada que trobat serà.

(4) (pàg. 2)

De inflar bèstia ab canyó

Ítem és estat ordenat que ningun carnicer gos inflar alguna bèstia ab canyó, o ab la boca, sinó ab manxes; e qui farà lo contrari pague de ban, quiscuna vegada que trobat serà, 3 sous.

(5)

De deixar la verga als moltons

Ítem que algun carnicer no gos deixar la verga als moltons, ni als crestons, ni gos deixar collons a dites bèsties com les pesarà, é qui lo contrari farà pague de ban quiscuna vegada que trobat serà ... 1 sou.

(6)

De vènder ninguna carn a pes

Ítem que ningun carnicer gos vènder alguna carn sinó a pes, exceptat caps, peus, freixures. I aquella que pesarà la aja de pesar dins la Carniceria. I qui lo contrari farà pague de ban per quiscuna vegada ... 3 sous.

(7)

De comprar cabrits

Ítem: que ningun carnicer gos comprar cabrits dins la present vila, ni per los camins si los porten a vendre dins la present vila. I si dits cabrits nos podrian vènder, àjan d'estar a la plaça quatre horas en ban de ... 3 sous.

(8)

De vendre ninguna carn que sente

Ítem: que ningun carnicer gos vendre alguna carn que sente, o sia descolorida, en ban de dos sous per quiscuna vegada que serà trobat.

(9)

De matar moltó collut

Ítem: que ningun carnicer gos matar en tot lo mes de juliol, o de agost, algun moltó collut per sanat. Y qui lo contrari farà que pague per quiscuna vegada ... 5 sous.

(10)

De remenar les carns

Ítem: que alguna persona no gos remenar les carns de la carniceria, o altres vitalles que venguin a la plaça. Y qui lo contrari farà pague de ban per quiscuna vegada ... 1 sou.

(11) (pàg. 3)

De tenir pes minve

Ítem més que algun carnicer no gos tenir lo pes minve he, si serà trobat lo contre, pach de ban per quiscun pes que minve serà trobat, vint sous (1).

(12)

De vendre moltó collut

Ítem més que algun no vos vendre moltó collut per sanat, ans com ne matarà dos colluts ho haja de mostrar públicament; he qui lo contrari farà pag de ban, per quiscuna vegada, tres sous e que pèrdie lo moltó a coneixement dels cònsols.

(13)

De amagar carn frustra

Més que algun carnicer gos amagar alguna carn frustra en les cases de les teules, ni en altre loch; ans totes les carns hage de tenir a vista pública, ho en sach, en temps perillós, so és tres mesos: juny, juliol y agost, en ban de dos sous.

(14)

De tenir los ventres

Ítem més que algun carnicer no gos tenir los ventres que farà dematí, sinó fins a l'hora tèrcia (2); e aquells de hora de tèrcia, fins a vespres; he qui lo contrari farà pach de ban un sou, he assò per quiscuna vegada; se entén del primer de juny fins en octubre.

(15)

De vendre cabrit

Ítem e més que tot carnicer qui vene cabrit ho anyella, de Sant Joan en là, que lo cortar pes més avant de una lliura, que tal haja de pagar de ban tres sous per quiscuna vegada que serà trobat, y que age de donar la anyella a. for (3) de ovella y lo cabrit a. for de crestó.

(16)

De vendre carns maselles

Ítem més que ningun carnicer o altre qualsevol persona de la present vila, gosen vendre algunes carns mesclades, maselles ni orades; haçò en ban de vint sous per quiscuna vegada que serà trobat.

(1) Com és sabut equivalen a 1 lliura.

(2) Les 9.

(3) a for = a preu.

(17)

De tenir la taula bastada de carn

Ítem més que lo carnicer sia tingut de tenir la taula bastada de carn en tots los dies del any —carn de moltó—; he assò tot lo dia complit, exiptat (4) tres mesos del any, so és: juny, juliol, agost; he si lo dijous, ho altres dies que lo dia següent sia dejuni, ne hage de tenir fins a vespres dites; he si cas serà que essent dites, ne podrà anar un cabrit o una anyella, la haja de matar; e si lo contrari farà, pach de ban per quiscuna vegada que trobat serà sinch sous.

(18) (pàg. 4)

(De tenir crestó ho moltó ensemps ab cabrit)

Ítem més que tot carnicer sia tingut de tenir carn de crestó, ho de moltó, ensemps ab cabrit de mig mes de abril fins a mig mes de juny; he si lo contrari farà pach de ban, per quiscuna vegada que trobat serà, sinch sous.

(19)

De tenir ovella ensemps ab moltó

Ítem més que tot carnicer sia o hage tenir ovella ensemps ab moltó lo mes de agost, setembre, octubre; juny, juliol, carn de anyella ensemps ab moltó; en ban de sinch sous per quiscuna vegada que trobat serà.

(20)

De matar bou a Sant Llorens

Ítem més que tot carnicer haja he sia tingut en matar bou a St. Llorens hi a tots sants (5), e si lo contrari farà, pach de ban sinch sous; y si no mate bou hage de dar lo moltó a for de bou.

(21)

De tenir quatre crestons

Ítem més que ningun carnicer de la present vila gos tenir en sa ramada de quatre crestons enllà; e si més ne tindrà, pach de ban quiscuna vegada dos sous.

(22)

De executar los bans (del carnicer)

Ítem més és estat ordenat que lo mostasaph (6) qui ara és, ho per temps serà, hage executar los bans del Carnicer dins un mes del dia que trobats los aurà; he si dins lo mes no u aurà executat, exit lo mes no age res.

(23)

De comprar fora la vila, moltó, bou, v.c.o.c. (7), anyell

Ítem més que ninguna persona, de qualsevol grau ho condició que sia, gos comprar fora de la vila, carn de moltó, bou, vaca, crestó, ovella, cabrit, anyell, anyella que sia morta, per mètre-la dins la present vila, en ban de cinquanta sous; lo qual ban se haja de partir entre lo honorable batlle, mostasaph, he carnicer.

(4) exiptat, per «exceptuat», i aquí millor encara, «exceptuant».

(5) Al text es llegeix «a tots Sas». És evident que es refereix als dies de Sant Llorenç, patró de la vila (10 d'agost), i de Tots Sants (1 de novembre), ambdues festes importants.

(6) El nom de «Mustasaph» o «mustaçaf» deriva del nom del funcionari que, entre els àrabs, era el delegat del *Cadí*, i estava encarregat de la vigilància dels mercats, de la construcció de murs o edificis, de la inspecció de les vendes o de les mercaderies, i d'altres oficis semblants.

(24)

De trobar alguna persona en alou, vinya o hort

Ítem més que tota persona que trobarà en alou, vinya ho ort seu, qualsevol persona estranya o privada (8) que sens voluntat de aquella serà entrada, ho en qualsevol llaurats, que pach en ban per quiscuna vegada que trobar serà un sou.

(25)

De entrar bestiar gros o menut en alou, vinya o hort sens llicència

Ítem més que tot bestiar gros ho menut que entrarà en alou, vinya ho ort de qualsevol habitant de la vila, sens llicència de aquell qui tal alou vinya o ort serà, pach de ban per bèstia grossa un sou de dia y sinch sous de nit; he si per ventura lo de qui serà tal alou, vinya ho ort trobarà tal ban lo puga denunciar al mostasaph, he sia cregut del mal que li denunciarà mitjansat sacrament si aquell qui tal mal aurà fet ho requira, y pach per bèstia menuda quatre dinés.

(26)

De trobar alguna persona en alou, vinya ho ort prenent fruita

Ítem més que tota persona que sia trobada en qualsevol alou, vinya ho ort prenent fruita o qualsevol altra cosa, pach en ban, de dia, un sou; he de nits sinquanta sous.

(27) (pàg. 5)

De fer bestiar gros com menut tala

Ítem més que si bestiar farà tala, així gros com menut, he qualsevol persona strana ho privada ho veurà, si lo pastor que tal tala aurà feta, ho de aquells que serà dit bestiar gros ho menut ho negarà, en tal cas lo moastasaph puge forsar hi pendre de jurament anaquella persona, ho persones que vist ho auran tal mal fet, emperò que sien pagats aquells qui tal sacrament faran; e quiscuna vegada pach de ban, lo pastor ho lo amo del bestiar gros ho menut que dita tala feta haurà, un sou de dia y sinch sous de nit, com per bèstia menuda quatre dinés.

(28)

De traure coloms

Ítem més que alguna persona no gos traure coloms, ni tirar; ni pendre en casa de altri, ni tirar sinquanta passes en torn de la vila, en ban de sinch sous.

(29)

De stercoliar buchs ni traure mel

Ítem més que alguna persona nos (9) ni sia tan arriscada se atrevesca a stercoliar buchs, ni tràurer mel, ni baresques de aquelles, ni enderrocar, en ban de seixanta sous y estar a mercè de senyor.

(30)

De tallar mallols

Ítem més que alguna persona no gos tallar mallols, ni exersos, en alou o vinya o ort de altre en ban de vint sous.

(7) Aquestes sigles són les abreviatures de «vaca, crestó, ovella, cabrit» com podrem veure més endavant en el text.

(8) Al manuscrit es llegeix «puada». Sembla que el copista no sabé interpretar l'abreviatura de «ri», i cal llegir «privada».

(9) «nos» per «no gos», no gosi o s'atreveixi.

(31)

De portar blat als molins

Ítem més que no sia alguna persona que gos portar blat als molins per moldre, ho fer moldre, que no sia denunciat al qui té lo pes de la farina, en ban de deus sous.

(32)

De trobar gallines o galls en ort o vinya

Ítem més que tota persona que trobarà gallines ho galls en ort, vinya o alou, o en qualsevol lauró hon pugue fer dany que sia seu hort, pugue matar ho aquells tals galls o gallines agen aportar al mostasaph, lo qual ne pugue aver de ban sis dinés.

(33)

De arrancar arbres y ampels

Ítem més que alguna persona no gos arrancar arbres ni ampels en vinya o en qualsevol possessió de altri, en ban de sinquanta sous.

(34)

De entrar de dia y de nit en los orts

Ítem més que alguna persona de qualsevol grau ho condició que sia, no gos entrar de nit ni (de) dia, en ort de altre, per pendre alguna cosa de aquell, sens llicència de aquell qui tal ort serà, en ban de dos sous.

(35)

De tallar llenya

Ítem més és estat ordenat que qualsevol persona que tallarà llenya en les deveses, que per quiscuna càrrega pach de ban de dia deu sous e, si per cas ni avia de tallada, que qualsevol que sen portarà de aquella, pach de ban sinch sous, y de nits pach de ban vint sous; y si sen portare a feixos al cap, un sou.

(36) (pàg. 6)

De anar a les deveses per portarsen llenya

Ítem més que tota persona que anirà a les deveses per portarsen llenya a feixos, rames, pach de ban, per quiscuna vegada que serà trobat, un sou.

(37)

De trobar porchs per vila

Ítem més que si lo mostasaph trobarà per vila algun porch sens guarda, o que nol seguesquen, pach de ban, per quiscuna vegada que serà trobat, un sou.

(38)

De lançar sutzura

Ítem més és stat ordenat que alguna persona no gos llansar alguna sutzura, de la font fins al portal de la Canal, axí nits com de dies, en ban de dos sous.

(39)

De llançar sutzures del Cantó de Guillem Ramon fins a la Tore den Sastre

Ítem més que és estat ordenat que, del cantó den Guillem Ramon Cases fins a la torra den Sastre, algú no gos llançar algunes sutzures, ho aygues, en ban de un sou.

(40)

De vendre forment

Ítem més és estat ordenat que no sia alguna persona, de qualsevol grau ho condició que sia, que vene forment, que aquell hage aporgar he ullar a coneixensa dels honorables cónsols,

en ban de sinch sous e pèrdrer lo forment. E per lo semblant si entén ordi, sèguel; entès enperò, que lo forment sia de la vila e no del mostasaph.

(41)

De tallar llenya

Ítem més és estat ordenat que qualsevol persona que tallarà llenya en les Agudes (10) o de part de Grau (11) o en Venimala (12), que en aquella tal algú no gos tocar ni portar en ban de sinch sous.

(42)

De pendre llenya que los forners àjan tallada

Ítem més és estat ordenat que alguna persona no gos pendre llenya que los fornés hagen tallada, on se vulla que la tinguen, en ban de sinch sous, pus.sia asenyalada de forsa. Emperò, per lo semblant, que aquells no gosen tocar als de la vila, on se vulla que la fassen, en pena de sobre dit ban.

(43)

De passar per vinya ni alou (13) de altri

Ítem més que algun fayner, quis mut de faena, no gos passar per vinya o alou de altri, si donchs aquell al qui fa la faena noy havia camí, en ban de un sou.

(44)

De trobar bestiar gros ho menut a sinc paces del rec

Ítem més que qualsevol bestiar gros ho menut que serà trobat a sic passes del rec, pac de ban per bèstia grossa sinc sous, he per bèstia menuda quatre dinés. Eptada (14) la fexa que no pague res; he de la Canal fins en la fexa paguen de ban, per bèstia grossa he menuda. Emperò en lo temps del stiu o de tirar les garbes, ho bàtrer sia remès als honorables cònsols.

(45)

Flaquer (15)

Ítem més que tot flaquer o flaquera haja de tenir lo pa cuit bo e bell, ha conexensa dels honorables cònsols, en ban de dos sous.

(46) (pàg. 7)

Del dret del pa

Ítem que lo flaquer haja de donar lo dret del pa que vendrà, lo qual fins ha tres dies après que sia pastat hage de ésser al pes; he si hi faltava mitja onsa pach de ban dos sous, he si ne faltarà una onsa pach de ban sinch sous. E si més ni faltarà cresca lo ban, he perda tot lo pa que mancat serà.

(47)

De no gosar pastar

Ítem més és estat ordenat que ningun abitant de la present vila gos pastar, venre, ni pastar per alguna persona estrangera, acceptant los rebornes que tot lo estiu farà pastar dins la present, en ban de deu sous.

(10) El nom de les Agudes deu correspondre a l'actual serra dels Bastets.

(11) Es refereix al Grau de Sant Serni o del Santuari de Lord, a les Roques.

(12) Avui Vilamala.

(13) alou = peça de terra o propietat lliure de tota càrrega.

(14) «Eptada», per «exceptuada».

(15) flaquer = flequer, forner.

(48)

De gosar comprar blat en plaça

Ítem més que ningú flaquer o flaquera gosen comprar blat en la plaça, si doncs lo tal blat nos podia vendre, o si arribarà demati, fins ha vespres en dites no gos comprar, e de ora de vespres fins lendemà a mitg jorn, en ban de sinc sous.

(49)

De tenir lo pa ben cuit

Ítem més que tot flaquer haja de tenir lo pa ben cuit y ben levat, he si lo contrari farà pach de ban quiscuna vegada sinch sous.

(50)

De vendre pa cuit

Ítem més que ninguna persona gos vendre pa cuit dins la present vila, ha alguna altra persona stranya ho privada en ban de deu sous, exceptant lo forner; emperò que aja de vendre el pa de la puja, he haja de donat dues onces més. E per lo semblant se pugue vendre lo pa que se aapte al forn he a la Sglésia per als purgatoris.

(51)

Mesures

Ítem més és estat ordenat que tot hom e tota dona que venen vi, ho oli hagen de tenir les mesures bastants o justes; segons lo for que venrran tal vi ho oli, he que venen, lo hage a cridar, ho demanar llicència al mostasaph; he si serà lo contrari, pach de ban dos sous.

(52)

De tenir les mesures bastants i justes

Ítem més que si no tenen les mesures bastants he no donen lo dret, ho nol cridaran, ho (no) demanen llicència, paguen del ban per quiscuna vegada dos sous; però no, si entren lo oli dels de la vila.

(53)

De portar oli

Ítem més que si algun home portarà oli assí, he aquell haja ja venut en altra part fora de la vila, he aquell tal oli venrà arrisch de aquell venedor, que sia tingut de pagar lo dret de les mesures: una lliura de oli per càrrega.

(54)

De mudar lo vi

Ítem més que si lo vi mudaran que per quiscuna vegada lo agen a cridar, he que no guesen fer encamament de vi sinó de un mateix; he com aquell serà venut, hagen a fer neta la bóta; he aquell fassen cridar, e qui lo contrari farà (pàg. 8) pach de ban quiscuna vegada; he qualsevol que vendrà vi aja de demanar llicència al mostasaph, per assagellar y desasagellar la bóta o vaxell, en ban de deu sous; y que lo motafàs aja sis dinés de los treballs.

(55)

De portar los estrangers vi

Ítem més és estat ordenat que tot estranger qui portarà vi per venre ab menut, pach al mostasaph mitg (sic) curter de vi per càrrega; y que lo Mostasaph sia tingut en aver mesures.

(56)

De tenir smina ho punyera

Ítem més és estat ordenat que qualsevol habitant de la vila pugua tenir smina he punyera, emperò aquells hagen atenix bastants y justes, segons les que té la vila; he qui lo contrari

farà que les tingúes manques y més y més, pach de ban de la smina vint sous per quiscuna vegada que serà trobat, he de la punyera deu sous.

(57)

De tenir la valança llesta

Ítem més que tot tender hage de tenir la balança llesta, he lo pes llest; he si serà trobat lo contrari, pach de ban sinch sous, y la balança y pes perdut; y hagen de ésser pagades a la Plaça.

(58)

De venre drap de llana

Ítem més que tot hom o tota dona que venrà drap de llana, hagen alnar o canar en trec hi en taulell o taula; he si lo drap que canat o alnat hauran serà manco, pach de ban per quiscuna vegada que trobat serà sinch sous; entès emperò que lo drap de lli se puga canar per vora.

(59)

De tenir cana o mitja cana

Ítem més que tota persona que tinrà cana, o mitja cana, o alna, la hage de tenir segons la mida de lo pilà de la Plaça, en ban de deu sous per quiscuna vegada quey sia trobat.

(60)

De encamarar safrà

Ítem més que alguna persona no gos encamarar (16) safrà, mesclanti alguna cosa per fer-lo multiplicar, quen tingue per venre; ni tenir alguna salsa sotesficada; ni Pebre, ni Gíngebre, fer alguna menestria o encamarament; ni encamarar fruyta vella ab novella; he si contrari serà trobat, pach de ban per quiscuna vega(da) sinch sous.

(61)

De portar fusta

Ítem més que ningun home he ninguna dona gosen portar fusta ho qualsevol càrrega ho llenya, en dia de diumenge, ni de la Verge Maria, ni en festa que sia de dejuni, en ban de sinch sous.

(62)

De collir alguna ortaliga en diumenge

Ítem més que alguna persona en dia de diumenge o festa anyal, o de la Verge Maria, no gos collir, o fer collir, alguna ortaliga per a cuynar, en ban de un sou.

(63) (pàg. 9)

De fer molre molins en diumenge o festa anyal

Ítem més que alguna persona, de qualsevol grau o condició que sían, gos fer molre molins fariners, ni fer anar los draps, ni fero fer, en ban de sinch sous. So és en diumenge ho festa anyal.

(64)

De fer encant en diumenge

Ítem més que no sia alguna persona que gos fer encant en dia de diumenge, ni en dia de festa anyal, si donchs lo encant no era de béns de morts, en ban de sinch sous.

(16) encamarar = adulterar o barrejar.

(65)

Sutzes

Ítem més és estat ordenat que alguna persona, de qualsevol lley stament o condició que sia, no gos fer femer dins la present vila, ni tenir algunes sutzures devant les taules, sino en lo dia que les volran tràurer, en ban de un sou.

(66)

De llançar per finestres ni tarrats aygues

Ítem més que alguna persona no gos llançar per finestres o tarrats, o altres llochs, algunes aygues fins que nou ores sien tocades; he quan llançaran dites aygues, les llancen davant de llur porta principal que entre en casa, en ban de un sou.

(67)

De llançar senrrades (17)

Ítem més que alguna persona no gos llansar senrrades per los carrés, ni en la plaça, alguna sutzura; hi així mateix no gosen llançar orms (18) ni berenguerades (19) en ban de un sou.

(68)

De tenir pedres ho terra davant son enfront

Ítem més que tota persona que tingue pedres o terra davant son enfront, que dins tres dies après que aurà acabat de obrar, o sen serà dexas encara que no aja acabat de obrar, l. an aja de tràurer, en ban de dos sous.

(69)

De labar ventres

Ítem més que alguna persona no gos labar ventres, draps, talladors, scudells ni qualsevol altra bruticia en la font de la present vila, ni encara ventres a la Canal ni en alguna part del rec fins allà hont hix l'aygua, en ban de deu sous.

(70)

De llançar animals morts dins la vila

Ítem més que alguna persona no gos llansar ho fer llansar muls àsens, cans, gallines mortes dins la present vila; e qui lo contrari farà, pach de ban per quiscuna vegada un sou.

(71)

De trobar gallines en lo Mercat

Ítem més que si lo dia del mercat, o en altre dia havent forment en la Plaça, se trobaran gallines en lo mercat, he aquell de qui serà tal blat hi lo mustasaph, les puguen matar; he si aquell qui tal gallina o gallines seran que sia mortes les voldran, hage de pagar al mostasaph sis dinés; he si pagar no volran sia la gallina del mostasaph, y que la tal gallina aje star una hora a la Plaça.

(72) (pàg. 10)

(De penre blat)

Ítem més que alguna persona no gos penre blat dels sachs o de les stores, si doncs no lo y torne, en ban de un sou.

(17) cendres utilitzadas per a netejar la roba.

(18) aparells o eines inútils.

(19) restes de menjar.

(73)

De trobar-se mesura minva

Ítem més que tota persona que serà trobada mesura minva pach de ban vint sous; he que lo mostasaph la puga trencar si volrà, e posar aquella a la cort ho a la plaça; he qui quiscuna vegada que serà trobat pach lo ban sobre dit de vint sous.

(74)

De tenir lo moliner punyera he mitja

Ítem més que tot moliner haja de tenir punyera e mitja punyera, e que no gos penre sinó son dret, en ban de vint sous. E més que no gos calçar (20) la punyera ho mitja punyera, he aquella hagen de ràurer ab bastó rodó equalment, en ban de sinch sous.

(75)

De comprar blat de persona estranya

Ítem més que alguna persona no gos comprar per persona estranya algun blat dins la present vila de sant Llorens, sot ban de vint sous; e que lo mostasaph pugue forsar aquella tal persona de jurament.

(76)

De no gosar buidar blat dun sac en altre

Ítem més que tota persona que portarà blats dins la dita vila no gos buydar blat de un sac en altre; ans age ésser quiscun blat perseguit de mostra, en ban de sinch sous.

(77)

De no gosar asenyalar ni comprar forment

Ítem més que no sia alguna persona de qualsevol lley, stament ho condició sia, que gos assenyalar o comprar forment o qualsevol altre blat que porte a vèner dins la present vila de Snt. Llorens, per camins ni dins la vila, en ban de vint sous. Ni tampoc lo que'l portarà no gos donar paraula a ninguns, ans dit portador haja de descarregar en la Plaça al mercat, si donchs abans quel portàs hu quel tal havia ja comprat; he de assò puga saber lo mostasaph la veritat mitjansant sagrament. Entén.se en lo dit capítol: vi, oli, he axí matex que qualsevol blats ques venran en lo mercat de la present vila, que lo quil afforarà pugue penre una smina; la resta se aija de partir, en pena del sobre dit ban.

(78)

De portar vitualles per persones stranyes

Ítem més que totes vitualles vinguen en la present vila, per persones stranyes, se agen de vèner en la plaça, en ban de dos sous.

(79)

De gosar penre fruyta

Ítem més que alguna persona no gos penre fruyta, ni lliurar; he la matexa de aquella que posaran en plat a venre, ni metre la mà per triar, en ban de un sou.

(80)

Fornés

Ítem més és estat ordenat que algun forner o fornera no gosen penre servey en alguna manera de persona alguna que aja de pastar al forn, he qui forà lo contrari pach de ban, dos sous; he aquell qui lo servey farà, ho donarà, pach lo sobre dit ban.

(20) calçar.

(81) (pàg. 11)

De no poder aventatjar una més que altra en les fornades ni en lo forn

Ítem més que algun forner o foenera no pugue aventatjar una dona més que altra en les fornades, o en lo forn; sinó que, qui primer hi sia, hagen enfornar, en ban de un sou. E que los forners que ara són, o per temps seràn, hagen haver scombrat a prima, en ban de un sou. E si cas serà que les dones que auran manades a la prima, dins mitja hora no seran vingudes al forn, paguen de ban un sou. E que les que són primeres no puguen enfornar, fins les après hagen fet.

(82)

De còurer be é suficientment lo pa

Ítem més que tot forner o fornera hagen hi sían tinguts de còurer bé y soficientment lo pa, qui aquí vinga pera còurer; he guarden que no sia cremat ni cru; he si ho serà pach de ban dos sous.

(83)

De còurer panades, cassoles, grexeres i flaons

Ítem més que tot forner ho fornera hage de còurer panades, cassoles, he grexeres, he flaons a tots aquels o aquelles que hi pastaran, ho faran pastar, sens que no hagen alguna puja, en ban de un sou.

(84)

De acaptar al forn

Ítem més que algun forner o fornera no gos acaptar per alguna persona al forn, en ban de dos sous; exceptat (que) que púgan acaptar ha pobres vergonyans, ho a la paguo (21) o purgatoris.

(85)

De gosar metre més dones en lo forn per pastar

Ítem més que algun forner no gos metre més dones en lo forn per pastar, sinó tantes com hi ha taulells, en ban de dos sous.

(86)

De joc

Ítem més que és estat ordenat que alguna persona de qualsevol ley, grau ho condició o stament que sia, no gos jugar dins la present vila, en dies de diumenge o festa anyal o en qualsevol altra festa que tinga vigília; he assò a joch de daus, taules, ho nayps, en ban de sinch sous, fins que los officis sían dits.

(87)

De jugar a gresca

Ítem més que alguna persona no gos jugar a gresca ni altre joch de daus, sino que juguem en la Plaça sinc a taules, sens llicència del honorable batlle, en ban de dos sous.

(88)

De penre dinés de taulell ni de daus

Ítem més que alguna persona no gos penre dinés de taulell, ni de daus, sino aquell que té la tafureria, en ban de dos sous.

(89)

De gosar cassar ab cans y furó

Ítem més que alguna persona no gos cassar ab cans, furó, stor o ab altre ocell, ni encara algun ballester ab ballesta, en vinya, ort, alou de altre que se conrea sen llicència de aquell qui tal vinya ho ort serà, en ban de dos sous.

(21) Parròquia?

(90) (pàg. 12)

Corredor

Ítem més que algun corredor no gos dir, ni fer dir, en robes ques venen, en frau de aquells qui les fan venre o volen comprar, en ban de sinquanta sous.

(91)

Del Encant

Ítem més que algun corredor, ni altri per ell, gos venre ni mesclar en algun encant ques fasse, que sia de defunt, robes d'altri; ans quiscuna roba se age de venre ha seu depart; ni tanpoc gosen venre algunes coses que sían estades furtades, en ban de de sous.

(92)

De les pinyores

Ítem més que lo mostasaph puga fer venre, per rahó de son offici, totes les pinyores que traurà, en diumenge o en qualsevol dia.

(93)

De obrar cera

Ítem més que tota persona que obrarà cera, així brandons com candeles, hage ametre lo pòbil que sia de ters cotó, en ban de un sou.

(94)

De venre civada

Ítem més que alguna ostaler no ges vènrer civadas tant com lo mostasaph taxarà; però que lo mostasaph don de guany divuit dinés per sester, de açò que serà alta al mercat, en ban de sinch sous.

(95)

De llogar-se ab altri

Ítem més que alguna persona, així de la vila com (de) fora la vila, bracsés o aventurés que sien llogats o dada paraula de si mateixos o de missatges o bestia, no gosen llogar ab altri, ans que compresquen la paraula que dada hauran, en ban de dos sous.

(96)

De sangrar

Ítem més que algun barber que sangre no gos tenir la sanch fora de son obredor, sinó en la sua taula, e aquella ho sinó fins a hora de tèrcia, en ban de un sou.

(97)

De venre pa als hostes

Ítem més que algun hostaler no gos venre pa ni vi als hostes que venran en son hostal, en ban de dos sous.

(98)

De obrir obredors en diumenge

Ítem més que algun botiguer no gos obrir son obredor en dia de Diumenge o festa anyal per venre o comprar, en ban de un sou.

(99)

De tràurer roba fora les portes

Ítem més que algun tender o specier no gosen tràurer algunes robes fora les portes, en dia de diumenge o festa anyal o de la Verge Maria o en festes que tinguen dejuni, fins que lo ofici dela Missa Major sia dit, en ban de sinch sous.

(100)

De menestral ho farrer

Ítem més que algun menestral ho farrer, en dia de Diumenge o festa anyal, no gos tenir ubert lo obredor, en ban de un sou.

(101) (pàg. 13)

De portar vitualles

Ítem més que tots aquells o aquelles persones que portaran vitualles en la present vila agen aportar aquelles manifestament, per causa que totom quen vulla en puga comprar, en ban (de) dos sous y les vitualles perdudes.

(102)

De portar vitualles per venre

Ítem més que qualsevol persona que portarà vitualles pera venre en la present vila no les gos venre més a una que altres y, afforades que sien, que totom ne aja part, en ban de sinch sous.

(103)

De portar oli o vi per venre

Ítem més és estat ordenat que qualsevol persona que portarà vi o oli a venre en la present vila perseguent sia tot com lo mostra o millor, en ban de vint sous per quiscuna vegada que trobat serà; hi si acàs que se trobava falcificant, sia perdut o cremat, hi assò a disposició del Mostasaph.

(104)

De demanar fil sastre

Ítem més és estat ordenat que qualsevol sastre qui demanarà fil, ho dinés per fil, per a fer qualsevol roba, pach de ban per quiscuna vegada que trobat y serà dos sous.

(105)

De jugar

Ítem més és estat ordenat que no sia alguna persona que gos jugar a àlgun joc de toc de Completa avall, exseptat de festes de Nadal, en ban de dos sous.

(106)

De arrencar termes

Ítem més és estat ordenat que no sia alguna persona de qualsevol lley, stament o condició que sia, que gos arrencar termes en ban de sixanta sous e estar a mercè de Senyor.

(107)

De venre hous

Ítem més és estat ordenat que sia ninguna persona, així de la vila com (de) fora de la vila, que gos benre hous sinó a parells, en ban de dos sous.

(108)

De tallar llenya

Ítem més és estat ordenat que ninguna persona de qualsevol lley, stament o condició que sia, que gos tallar llenya del camí qui va al Grau en amunt que són dits amprius, que se la porten am bèstia, sinó que la agen aportar a fexos o a brassos, en ban de sinch sous per càrrega e axí mateix se entén en los amprius de camí avall.

(109)

De penre fahena

Ítem més és estat ordenat que qualsevol home stranger qui penrà fahena a preu fet de home de la vila, que no gos fer pastar dins la vila de Sant Llorens, ni fora aquella, en ban de deu sous.

(110)

De metre bestiar en lo prat

Ítem més és estat ordenat que ninguna persona gos metre bestiar gros ni menut en tot lo prat, exceptant lo temps del batre o tirar les garbes, en ban de dos sous per bèstia grossa y quatre dinés per bèstia menuda, o gallines o qualsevol altra volateria, segons fa en la vila lo Mostasaph.

(111) (pàg. 14)

De jugar perdius

Ítem més és estat ordenat que no sia alguna persona de qualsevol lley, o condició o stament que sia, gos jugar perdius de sis dinés (en) amunt, ni les truites ni conills de sinch dinés amunt, en ban de dos sous y los perdius y truites perdudes.

(112)

De les gallines

Ítem més an ordenat que totes les gallines o polls, copons qui entraran en la Sglésia, en les fosses, prat he en qualsevol ort, que pach lo amo de tals gallines de ban sis dinés per pessa, entenernt-si emperò que si eren escapades de aquell qui les deuen enclòser, que en tal cas no y sia lo ban, sinó la tala que auran feta. Entès encara que lo Mostasaph les pugue matar he aver lo dit ban. E si no volen pagar dit ban, se pugue aturar la gallina o gallines dit mostasaph per lo dit ban (22).

(113)

De gosar regar los orts

Ítem més és estat ordenat que de la Canal amunt no púgan ni gosen regar sinó ab hayna (23). E no gosen tenri bassa, en ban de dos sous.

(114)

De denunciar los bans al batlle

Ítem més és estat ordenat que los jurats que per los cònsols o mostasaph seran elegits, o per lo honorable batlle presos de sagrament (24) per gordar lo terme, sots virtut del Sagrament que prestat auran, hajan a guardar fins a la festa de Tots Sants. E los bans que trobaran hajan a denunciar al honorable batlle he mostasaph. E més han ordenat que dels jurats ne hagen aturar tres per tot l. any.

(115)

De entrar en les vinyes

Ítem més és estat ordenat que qualsevol persona, de qualsevol lley, stament o condició que sia, que entrarà en vinyes, camps, orts en qualsevulla temps, sie per rahims, fruites, naps, cols, spinachs o qualsevol fruytes, ortalices, en ban de sinch sous de dia y sinquanta sous de nit per quiscuna vegada que caurà en tal ban.

(116)

De la Questió

Ítem més en dies passats és estada questió entre los forners del Sr. Prior he de la Comunitat de la vila de St. Llorens sobre los dies en los quals se avia de partir lo pa de la puja.

(22) aturar = retenir, quedar-se.

(23) eina, l'aixada habitualment, o l'eixartell.

(24) Jurament prestat posant la mà sobre cosa sagrada.

(117)

De afforar lo Forment

Ítem més és estat ordenat que no sia alguna persona, de qualsevol grau o condició que sia, que no gos afforar forment o altres blats en la present vila, sinó los senyors de cònsols ho lo honorable mostasaph, en ban de sinch sous.

(118)

De poder regar (és lo altre capítol primer que est)

Ítem més de 25 de juliol 1515. Fonch delliberat y determinat per lo honorable Batlle y Consell de la present vila que no sia alguna persona que gos ni pugue regar del Portal de la Sort d'en Pere Rovira en avall que va al Prat del Mas, en ban de sinch sous de dia, y de nit deu sous.

(119) (pàg. 15)

De comprar en lo mercat blat

Ítem més és estat ordenat que qualsevol persona que tingue a vendre blat no gos comprar en lo mercat de la present vila o en altre lloch fins hagen stat en lo mercat per spay de tres hores en ban de tres sous.

(120)

Del Portal de la Sort den Pere Rovira

Ítem més fou ordenat lo sobre dit dia 25 de juliol de 1515 que si los qui tenen ords del portell de la Sort d'en Pere Rovira en avall volran regar dits ords, que agen de fer rec a la una part o a la altra del camí nou que ha fet la vila, sens perjudici o dany de dit camí, en altra manera que no púgan regar sots lo sobredit ban.

(121)

De regar y metre aygua

Ítem més fonch ordenat lo sobredit dia, que hon que lo rech se fasse o nos fasse en lo camí nou que la vila a fet, que no sia alguna persona que gos regar o metra l. aygua del portell del ort d. en Pere Grau en avall, en ban de sinch sous.

(122)

De tornar l. aygua en lo Vall

Ítem més és estat ordenat per lo Consell que qualsevol persona que regarà de lo Canal avall que ,de continent hage regat, hage a tornar laygua en lo vall, en ban de deu sous.

(123)

De tornar laygua al Vall, al toch de la Oració

Ítem més és estat ordenat que, de toch de la oració avall, laygua de la Canal haja de tornar en lo Vall, he qui lo contre farà pach de ban sinch sous, he que del dit vall no la gosen toldre que sia de jorn clar, sots lo sobre dit ban.

(124)

De tenir encloses les gallines

Ítem més és estat ordenat per los honorables cònsols i pròmens de la present Vila, que totom generalment hagen a tenir encloses les gallines, he si algu farà lo contre que pach de cada gallina gall o capó de ban sis dinés, he lo Mostasaph o pugue matar y aver dit ban, entès emperò que no sia scapa, que en dita scapa noy ha man (25), ni les puga matar.

(25) Així per «ban».

(125)

De matar les gallines en la Iglésia

Ítem més és estat ordenat per los honorables Cònsols y pròmens de la present vila, ab voluntat del Sr. Prior, que lo Mostasaph puga matar les gallines en la Iglésia, encara se les puga menjar.

(126)

De tenir bon vi a la taverna

Ítem més és estat ordenat per los Srs. de cònsols he Consell que qualsevulla (pàg. 16) taverner haja de tenir bon vi a la Taverna, a conexensa de un cònsol he lo mostasaph. E si cas serà que lo vi no serà bo per la Taverna que haja, tal Taverner, o persona per ell, no gos venre aquell tal vi en tota sa casa, he fent lo contrari que pach de ban sinch sous.

(127)

De tenir bon vi a la Taverna

Ítem més fonch ordenat per los Srs. de Cònsols y Consell que lo Taverner hage de tenir bon vi a la Taverna a la contínua, hi fent lo contrari pach de ban sinch sous, y que qualsevulla pugue vendre vi sens pagar emposició mentre que lo vi mancarà a la dita Taverna.

(128)

De comprar Perdius

Ítem més és estat ordenat per los senyors de Cònsols y Consell que no sia alguna persona, de qualsevol lley, grau o condició sia, que gos comprar perdius sino per sa despesa, so és no les compre per venre en ban de deu sous y les perdius perdudes.

(129)

De les mesures dels blats

Ítem més a vintitrès de desembre de lany 1549 fonch determinat per lo Consell de la present vila de St. Llorens que fossen mudades les mesures del blat, ordi y sivada y altres grans, així de la vila com dels Castells y penó de aquella, les quals fins al dia de avuy són estades quyrades; y per fugir a fraus y enganyos de aquelles, ha determinat lo honrrat conseil de la present vila se fessen rodones, per lo més bé y utilitat dels poblats de dita vila, castells y penó de aquella. Persò ab lo present capitol avem determinat nosal- (pàg. 17) tres en Pere Sarri y en Joan Mijana y N. Antoni Parayre, cònsols de dita vila en l. any present de 1550:

Per lo poder a nosaltres donat per dit Consell ordenam que no sia ninguna persona, que de qualsevol lley, grau o condició sia, que gos ni presumisca de assi al davant mesurar ni tenir ninguna lley de mesures sinó rodones, així smines com punyeres y mitges punyeres, y aquelles agen atener marca de les Grayelles de la vila, y afinades per lo mostasaph de la vila que era és y per temps serà; y per los treballs de marcar y afinar les dites mesures ab lo patró de la vila, que agen de pagar aquells tals de qui seran les mesures un sou de cada smina y vuit dinés de cada Punyera y quatre dinés de cada mitja Punyera; y que totes agen de ésser rodones com dalt és dit, he qui lo contre farà, en tot lo sobre dit, encorregu en pagar de ban per cada vegada que sabut hi trobat se serà cinquanta sous, no perjudicant en res los capítols antiguament fets per los nostres antepassats de la vila, y gurt si qui guardar sia que amor ni gràcia no aurà.

(130)

De poder conrear en los Amprius

Ítem més, a 24 del mes de novembre any 1553, fonch ordenat y determinat per los Srs. de Cònsol y Consell que qualsevol persona habitant en la vila present de St. Llorens de Morunys, que conrearan de les terres badans e comunals ni en amprius de dita vila, que de la ora que auran segat los blats, ordis, sivades o altres llavors, que dins espay de quinze dies après de aver segat, hagen a traüer aquells dins dit termini. E si demés dit termini no les avien tretes, ni aquelles triades, que aquí enllà ninguna persona no sie tinguda ni obligada en pagar lo dany ni tala que en dites garbes se poria ésser feta per ninguna lley de bestiar, així de gros com encara de menut, y guardart. si qui guardar sia que amor ni gràcia no aurà.

(131)

Del dret del oli

Ítem més és estat ordenat e instituit per los Honorables Srs. de Cònsols y Consell, que qualsevol habitant de la vila que portarà, ho farà portar, càrrega ho càrregues de oli dins la present vila de St. Llorens, així per fer provisió com encara per venre, sían tinguts a donar al dret del oli una lliura de oli per quiscuna càrrega, he qui lo contrari farà pach de ban sinch sous per quada vegada que trobat serà, e lo arrendador del dit dret pugue penre de jurament a qualsevol persona per saber la veritat per lo dit dret.

(132) (pàg. 18)

Ítem que no sie ninguna persona que goso entrar de nits ni de dia en dingun hort ni uinya de altri, a.pendre ni portasen ninguna fruyta, en ban de sinch sous de dia y vint sous de nit.

(133)

Ítem que qualsevol persona, o persones que tinguen Auaries Taganeres que, de la un Sant Miquel al altro, no puguen pasturar les erbes del terme de la vila, en ban de due sous per cap.

(134)

Ítem que los carnicés no puguen tenir crestons a la ramada en ban de un sou per cap.

(135)

Ítem que dingun bestiar, tant de pèl com de llana, no puga entrar en dingun tros de terra del aun al altro, en ban de quatre dinés per cap per quiscuna vegada que trobat serà.

(136)

Ítem, vuy que comtam als trenta de juny del any 1664, fonch hordenat per los Srs. cònsols i Consell, sobre de lleuar algunes castions per lo regar dels (p. 19) horts, fonch determinat: que lo Dilluns Regon los horts de la Canal, so és pendre la aygua una hora y mitja y que no la puguen tenir més, en ban de sinch sous.

(137)

Ítem, lo Dimars los horts del Vall, comensant en lo hort de Juseph Guix sastre, tanbé tenintse la aygua una hora y mitja y, passada aquella, la ayen de tornar en lo Rech, arribant fins lo hort de Pere Cases també, sobre lo ban de sinch sous.

(138)

Ítem, lo Dimecres comensant en lo hort de Domingo Nogués fins al hort de jusep Lluís que té en la Hera Nova, tenín-se emperò una hora y mitja la aygua (pàg. 20) y pasada aquella la àyan de tornar en lo Rech, en ban de sinch sous.

(139)

Ítem, lo Dijous los hors de la carrera del Puyt, ab la matexa conformitat dels demás, en ban de sinch sous.

(140)

Ítem lo Divendres y Disapte comensant en los hors de Mn. Maura q.º (26) en fins en lo hort de Juseph Llobet sastre, ab la matexa conformitat, en ban de sinch sous, y de la oració del vespre fins a la dels hòbits Aya de baxar a la Regata, sots lo matex ban de sinch sous.

(26) *Quondam* = ja difunt.

(141)

Ítem, vuy que contam als 31 de max del any 1677, Ayustada tota o la mayor part del Consell hordinari, fonch hordenat y determinat que per parell de bous (pàg. 21) llauradós que los hamos de la terra los púgan fer pagar sinch sous de ban de dia y de nits deu sous, y lo mostafàs pugua fer pagar també lo ban de vint sous ab què fasen mal als sembrats bous llauradós, ab tal no tayen arremadats y animals. Advertint que lo mostafàs no pugua fer pagar lo ban als bous llauradós si no als sembrats, y de nits cinquanta sous als sembrats.

Trets dels horiginals de la vila lo Any 1713.

(142)

(en paper petit diu):

«Dia 5 agost de 1653 se féu cridar que ninguna persona déxie anar los tossinos de nit per les heres, ni Prat, ni terme de la vila, donant facultat a qualsevols amos quels púgan matar sens haverlos de pagar, de qual crida se fa per los grans abusos se fa ab les avaries de nits.»